

4. Руська правда. Тексти на основі 7 списків та 5 редакцій: Склав та підготував проф. С. Юшков. — Київ: Видавництво НАН України, 1935. — 193 с.
5. Пархоменко О.А. «Зібрання малоросійських прав» 1807 [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 3: Е-Й / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во «Наукова думка», 2005. - 672 с.: іл. — Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Zibrannya_maloros_prav_1807
6. Сводъ законовъ Россійской империи, изданія 1857 года. Т. 10. Ч. II. — Санкт-Петербургъ : Канцелярія. — 1857. — [електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.runivers.ru/bookreader/book388205/#page/95/mode/1up>
7. Брагинський М.И. Актуальные проблемы гражданского права. Вып. 4. Сборник стат.под.ред.проф. М. И. Брагинского. — М. : Норма, 2002. — 432 с.

УДК 347.41

Слома В. М.

к.ю.н., доцент, доцент кафедри
цивільного права і процесу ЮФ ТНЕУ

ЧАСТКОВІ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Участь декількох суб'єктів на боці однієї або обох сторін зобов'язання не є виключенням цивільному праві. Ч. 2 ст. 509 ЦК України передбачено, що у зобов'язанні на стороні боржника або кредитора можуть бути одна або одночасно декілька осіб. Тобто мова йде про зобов'язання з множинністю суб'єктів, які можуть бути частковими, солідарними, субсидіарними.

Варто зазначити, що у цивільному законодавстві України презумпція надається саме частковим зобов'язанням. Часткове зобов'язання — це таке зобов'язання, в якому кілька кредиторів чи кілька боржників вимагають виконання або виконують зобов'язання у певній частці.

Як зазначає Г. Гриценко, часткові зобов'язання відповідають критерію існування множинності осіб у зобов'язанні. По-перше, у них єдиний об'єкт зобов'язання. По-друге, між співучасниками існують внутрішні зв'язки, які визначають розмір часток в об'єкті зобов'язання, а також зовнішні зв'язки, які визначають практично повну самостійність цих співборжників (співкредиторів) у відносинах із протилежною стороною [1, 46].

Відповідно до ст. 540 ЦК України, якщо у зобов'язанні беруть участь кілька кредиторів або кілька боржників, кожний із кредиторів має право вимагати виконання, а кожний із боржників повинен виконати обов'язок у рівній частці, якщо інше не встановлено договором або актами цивільного законодавства.

Д. Трут вказує, що відповідно до ст. 540 ЦК України, можна визначити, що: 1) зобов'язання здійснюється в межах частки множинних суб'єктів; 2) частки є рівні. При цьому «інше» може бути встановлено як щодо першого, так і щодо другого правила. Іншими словами, договором або законом може бути передбачено інший порядок виконання зобов'язання (наприклад, солідарний). До того ж законом чи договором може бути передбачено часткове зобов'язання з нерівністю часток [5, 37].

Як впливає зі змісту вище вказаної статті ЦК України кожний боржник зобов'язаний виконати зобов'язання у певній частці і відповідно не несе відповідальності за невиконання зобов'язання іншими боржниками. Щодо кредитора, то він також може вимагати виконання не всього зобов'язання, а лише в певній частці. Частки учасників зобов'язання, за загальним правилом, є рівними.

Рівність часток передбачена також і Німецьким цивільним уложенням, у параграфі 420 якого визначено, що, якщо кілька осіб зобов'язані надати виконання частинами чи кілька осіб можуть вимагати виконання частинами, то при наявності сумніву кожний боржник повинен виконати зобов'язання, а кожний кредитор може вимагати виконання лише у рівній з іншими частці.

Множинність у частковому зобов'язанні може бути активною, пасивною та змішаною. У частковому активному зобов'язанні кожен з кредиторів має право вимагати від боржника виконання лише в певній частці, яка є рівною, якщо інше не встановлено договором або актами цивільного законодавства. Кредитор, який одержав належне йому виконання, вибуває із зобов'язання, але воно зберігає силу для решти кредиторів, поки й вони не здійснять належне їм право.

У частковому пасивному зобов'язанні кожен із боржників зобов'язаний здійснити кредиторів виконання лише в певній частці, унаслідок чого боржник, який виконав свій обов'язок, вибуває із зобов'язання, але воно зберігає силу для решти боржників, поки і вони не виконають своїх обов'язків [3, 70-71].

У змішаному частковому зобов'язанні кожен з кредиторів може вимагати виконання в певній частці від кожного з боржників, а кожен із боржників повинен виконати зобов'язання в розмірі належної йому частки.

Часткова множинність може виникати й у деліктних зобов'язаннях. Зокрема, відповідно до ст. 1181 ЦК України шкода, завдана спільними діями кількох малолітніх осіб, відшкодовується їхніми батьками (усиновлювачами), опікунами в частці, яка визначається за домовленістю між ними або за рішенням суду. Якщо в момент завдання шкоди кількома малолітніми особами одна з них перебувала в закладі, який за законом здійснює щодо неї функції опікуна, цей заклад відшкодовує завдану шкоду у частці, яка визначається за рішенням суду. При визначенні часток суд може брати до уваги вік малолітніх, участь кожного малолітнього у завданні шкоди, можливе часткове відшкодування шкоди в добровільному порядку тощо [4, 81]

Аналогічно вирішується питання щодо визначення часток при відшкодуванні шкоди, завданої неповнолітніми особами.

Дії часткових кредиторів (боржників) щодо виконання зобов'язань не впливають на обсяг прав та обов'язків інших кредиторів (боржників) і, як правило, не потребують погодження з ними. Крім того, як зазначає Г. Гриценко, у частковому зобов'язанні обсяг прав (обов'язків) часткових кредиторів (боржників), порядок виконання часткового зобов'язання, а також самостійність тих осіб, які утворюють множинність, у відносинах з протилежною стороною, абсолютно не залежить від виду множинності осіб (активної, пасивної, змішаної) [2, 66].

Отже, у часткових зобов'язаннях для боржника, який виконав зобов'язання у належній йому частці, воно припиняється, так само як і для кредитора, який отримав належне йому виконання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гриценко Г.Г. Множинність осіб у цивільно-правовому зобов'язанні / Г.Г. Гриценко: Дис. ... канд. юрид. наук. – Харків, 2015. – 234 с.
2. Гриценко Г. Особливості виконання часткових зобов'язань / Г. Гриценко // Юридична Україна. – 2014. - № 7. – С. 63-67.
3. Иоффе О.С. Обязательственное право / О.С. Иоффе. - М., 1975. – 880 с.
4. Отрадна О.О. Множинність осіб у деліктних зобов'язаннях / О.О. Отрадна // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2013. - № 7. - С. 76-82. - Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua>
5. Трут Д.В. Цивільно-правові зобов'язання з множинністю осіб / Д.В. Трут: Дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2014. – 242 с.

УДК 347.22

Степанюк О. І.
к.ю.н., адвокат

ПРИТРИМАННЯ МАЙНА НА ПІДСТАВІ СКЛАДСЬКИХ СВІДОЦТВ: НЮАНСИ БАНКІВСЬКОЇ ПРАКТИКИ

Поряд з іпотекою та порукою банки почали використовувати такий спосіб забезпечення виконання зобов'язань за кредитними договорами, як притримання. Частиною 1 ст. 594 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) встановлено, що кредитор, який правомірно володіє річчю, що підлягає передачі боржникові або особі, вказаній боржником, у разі невиконання ним у строк зобов'язання щодо оплати цієї речі або відшкодування кредиторів пов'язаних з нею витрат та інших збитків має право притримати її у себе до виконання боржником зобов'язання [1].

В контексті вказаної норми спробуємо проаналізувати ситуацію з притриманням банком зерна позичальника, яке зберігається за відповідним договором на сертифікованому зерновому складі. Як показує практика, така схема досить поширена при кредитуванні агропідприємств. Банк надає кредит в обмін на складські документи – подвійні складські свідоцтва. При цьому, по-перше, на таких свідоцтвах передавальні написи (індосаменти) не проставляються, вони просто передаються банку, скажімо на зберігання, по-друге, зерно в заставу не передається. Щодо правових наслідків перебування в банку подвійних складських свідоцтв, які не є цінними паперами (а тому не можуть бути об'єктами цивільного обороту) і не містять передавального надпису власну позицію наведемо дещо пізніше.

Отож, буденна ситуація: банк надав кредит, термін погашення тіла кредиту чи процентів минув, позичальник зобов'язання за договором не виконав і банк надсилає йому повідомлення про притримання зерна. Після цього банк звертається з відповідним позовом до господарського суду з проханням звернути стягнення на предмет забезпечувального обтяження шляхом його реалізації на публічних торгах для задоволення вимог, що виникли з кредитного договору. Суд, керуючись ст. 597 ЦК України, відповідно до якої кредитор, який притримує річ у себе, задовольняє свої